

Justitiedepartementet
Enheten för domstols- och åklagarfrågor
Diarienummer Ju2023/02265

Yttrande över slutbetänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2

Tingsrätten, som har granskat betänkandet utifrån de utgångspunkter som domstolen har att beakta, tillstyrker utredningens förslag.

I samband med detta slutbetänkande vill tingsrätten framhålla att de föreslagna ändringarna sedda för sig inte medför någon oacceptabel inskränkning av den allmänna personliga integriteten, men att det har skett ett stort antal lagändringar de senaste åren som tillsammans riskerar att få stora konsekvenser för enskilda individers verkliga och upplevda känsla av övervakning. De föreslagna ändringarna måste därför ses i ljuset av annan ny lagstiftning. I enlighet med tingsrättens remissvar över delbetänkandet SOU 2022:52 håller tingsrätten dock med om att den pågående brottsutvecklingen är allvarlig och instämmer därför i bedömningen om att det bland annat ur ett samhällsligt perspektiv finns ett påtagligt behov av nya åtgärder för att stävja utvecklingen.

Tingsrätten vill därutöver lämna följande synpunkter och kommentarer.

Slutbetänkandets slutsatser om Inhämtningslagens förenlighet med EU-domstolens praxis

I nuläget är det åklagare vid Åklagarmyndigheten som fattar beslut om inhämtning av uppgifter enligt den s.k. inhämtningslagen efter ansökan av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket, se 3 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (Inhämtningslagen). Enligt utredningen ska detta gälla även efter de föreslagna ändringarna, som bland annat innefattar en utökad brottskatalog.

Mot bakgrund av den redogörelse av EU-domstolens praxis avseende liknande upplägg från andra EU-länder, anser tingsrätten att det inte är

självklart att Åklagarmyndigheten vid en prövning skulle anses vara en så oberoende och oavhängig myndighet som kan fatta sådana beslut. Det är visserligen riktigt att inhämtningen sker på underrättelsestadiet och inte i samband med en brottsutredning. Åklagarmyndigheten är därför inte i underrättelseskedet formellt en del av processen som inhämtningen av informationen avser, vilket är fallet vid en brottsutredning (jfr C-746/18 - Prokuratuur). De uppgifter som hämtas in på underrättelseskedet kan dock i många fall leda till och ligga till grund för en inledd förundersökning, som då leds av en åklagare.

Av effektivitetsskäl är Åklagarmyndigheten den klart bäst lämpade beslutsfattaren vid ärenden enligt inhämtningslagen. För det fall förfarandet är förenligt med EU-rätten anser tingsrätten att det även fortsättningsvis ska vara Åklagarmyndigheten som fattar beslut enligt Inhämtningslagen, men att frågan noga ska övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Slutbetänkandets överväganden kring införande av husrannsakan som ett tvångsmedel i preventiva situationer

Slutbetänkandet föreslår att husrannsakan ska införas som ett nytt tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (Preventivlagen). Tingsrätten anser att det finns ett stort behov av detta och tillstyrker förslaget, men vill lämna följande synpunkter avseende motiveringen.

Slutbetänkandet konstaterar (s. 337 ff) att det vid en förundersökning finns en laglig möjlighet att underlåta att underrätta den som en husrannsakan har vidtagits hos om åtgärden tills det kan ske utan men för utredningen, 28 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken. Det konstateras även att Justitieombudsmannen i närtid har uttalat att den som blir föremål för en husrannsakan har en principiell rätt att vara närvarande vid denna samt kritiserat Polismyndigheten för att inte ha kontaktat den som en husrannsakan skulle genomföras hos och berett denne tillfälle att närvara. Utredningen redogör därefter för hur man uppfattat att husrannsakan tillämpas i praktiken och att detta ofta sker ”i hemlighet”. Ett införande av husrannsakan i Preventivlagen framstår därför ”inte som något principgenombrott i egentlig mening” (s. 339).

Som redan nämnts, instämmer tingsrätten i utredningens slutsatser att det finns ett stort behov av att husrannsakan ska införas som nytt tvångsmedel i Preventivlagen och tillstyrker förslaget. Tingsrätten ställer sig dock frågande till att göra en jämförelse med hur husrannsakan institutet tillämpas i dagsläget i praktiken. Den relevanta jämförelsen bör vara hur regleringen kring husrannsakan är uppbyggd och avsedd att tillämpas, annars finns det risk för oöverblickbara inskränkningar i den personliga integriteten på ett sätt som lagstiftaren inte avsett.

Bedömning av konsekvenser

I slutbetänkandet görs bedömningen att utökningen av den preventiva tvångsmedelskatalogen inte kommer att innebära några mer betydande kostnadsökningar för Sveriges domstolar. Det framhålls också att förslagen i förening med andra förslag på tvångsmedelsområdet sammantaget kan innebära att domstolarna behöver tillföras ytterligare resurser. Det nämns även att endast ett mindre antal domstolar ska pröva frågor om tvångsmedel inom preventivlagens utvidgade tillämpningsområde och att detta kan påverka dessa domstolars behov av resurser, men inte Sveriges domstolars samlade resursbehov (s. 530).

Precis som tingsrätten framhöll i remissvaret till delbetänkandet, saknar tingsrätten en analys av konsekvenserna för de tingsrätter som i större utsträckning är påverkade av den pågående brottsutvecklingen. Det nämns visserligen att ändringarna kan påverka behovet för de domstolar som har att pröva frågor inom preventivlagens tillämpningsområde, vilket bland annat innefattar Södertörns tingsrätt. Även om andelen ärenden inte kommer öka, vilket i sig inte är självklart, kommer komplexiteten i ärendena öka. Detta gäller särskilt då det enligt slutbetänkandet ställs särskilda krav på domstolarna vid bedömningen av villkor då hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning i och med ändringarna ska kunna knytas till en person i stället för en plats (s. 476). Då det endast är ett litet antal domare, ofta chefsrådmän, som hanterar ärenden om hemliga tvångsmedel kommer detta leda till att mer tid kommer behöva läggas på hemliga tvångsmedel som annars hade kunnat ägnas åt andra arbetsuppgifter.

Tingsrätten noterar också att slutbetänkandet i sin generella analys för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet beskriver att de nya tvångsmedel som ska införas inom Södertörns tingsrätts område inte sällan ligger nära den punkt när en förundersökning kan inledas (s. 520). Det kan antas att ändringarna därför kommer leda till fler åtal avseende brottslighet som ofta är resurskrävande med bland annat många huvudförhandlingsdagar. Även detta kommer alltså påverka tingsrättens verksamhet.

Tingsrätten ställer sig avslutningsvis tveksam till slutsatsen att ändringarna kan påverka vissa domstolars behov av resurser, men inte Sveriges domstolars samlade resursbehov. Arbetet med hemliga tvångsmedel är en begränsad del av domstolarnas verksamhet, men med hänsyn till de synpunkter som lämnats ovan och resursbehovet i stort är det rimligt att anta att Sveriges domstolar kommer behöva tillskjutas medel med anledning av ändringarna.

Tingsrätten delar inte utredningens slutsats att konsekvenserna av förslaget inte påverkar resursbehovet för Sveriges domstolar i större omfattning än att ökningen bedöms rymmas inom befintlig anslagsram.

I handläggningen av ärendet har deltagit lagmannen Eva-Lena Norgren samt chefsrådmännen Tord Pettersson och Erik Högdahl. Administrativa assessorn Emil Nordin har föredragit.

Eva-Lena Norgren

Emil Nordin